

COVID-19'un Kuzey Kıbrıs'taki İlk Altı Ayı

Nida Aydın*

Yakın Doğu Üniversitesi

Ezgi Bağrıaçık**

Yakın Doğu Üniversitesi

Ufuk Kaya***

Yakın Doğu Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, COVID-19 virüs salgınının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde görüldüğü tarihten itibaren ilk altı aylık süreçte yaşanan gelişmeleri ortaya koymak ve salgına karşı alınan tedbirler hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında konuyla ilgili basın-yayın aracılığıyla ilan edilen gelişmeler, resmî yayınlar, duyurular ve açıklamalar takip edilmiştir. KKTC Başbakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere idari organlarca yayımlanmış Kararlar ve Genelgeler bulunarak incelenmiş ve değerlendirilmeleri yapılmıştır. Çalışmada, 10 Mart-31 Ağustos 2020 tarihleri arasındaki veriler incelenmiştir. Salgın ülkede görülmeye başlamadan önce bulaş riskine karşı alınan önlemler ile başlayan süreç hâlâ devam etmektedir. Hastalığın ülke sınırlarında görülmesiyle birlikte alınan tedbirler artırılmıştır. Süreç boyunca alınan önlemlerden bazıları sokağa çıkma yasağı, sınır kapılarının kısıtlanması, uçuşların, toplu etkinliklerin ve ibadetlerin durdurulması ve yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitime geçilmesidir. İlk COVID-19 vakasının 11 Mart 2020 günü görüldüğü KKTC'de altı ay içinde (10 Mart- 31 Ağustos 2020) toplam 331 vaka tespit edilmiş ve koronavirüs kaynaklı dört ölüm gerçekleşmiştir. Uçuşların kaldırılması, ülkeye dışarıdan girişlerin engellenmesi, sokağa çıkma yasağı ve kamu kurum kuruluşlarının kapatılması ile birlikte vaka görülmemiştir. Uçuşların tekrar açılması, ülke dışından gelen bireylerin karantina sürelerinin kısa tutulması ve kısıtlamaların kaldırılması ile birlikte vaka sayılarında yeniden artış gerçekleşmiş ve yerel bulaşlar da görülmeye başlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

COVID-19; KKTC; Pandemik

* Uzm. Nida Aydın, Hemşirelik Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa - Kuzey Kıbrıs via Mersin 10, Turkey. E-posta: nida.aydin@neu.edu.tr [ORCID ID: 0000-0002-3590-9092]

** Uzm. Ezgi Bağrıaçık, Hemşirelik Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa - Kuzey Kıbrıs via Mersin 10, Turkey. E-posta: ezgi.bagriacik@neu.edu.tr [ORCID ID: 0000-0001-9061-1769]

*** Uzm. Ufuk Kaya, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa - Kuzey Kıbrıs via Mersin 10, Turkey. E-posta: ufukbkaya91@gmail.com [ORCID ID: 0000-0002-0911-4886]

Original Research Article

Article submission date: 18 September 2020

Article acceptance date: 25 April 2021

1302-9916©2020 emupress

Özgün Araştırma Makalesi

Makale gönderim tarihi: 18 Eylül 2020

Makale kabul tarihi: 25 Nisan 2021

The First Six Months of the COVID-19 in Northern Cyprus

Nida Aydın

Near East University

Ezgi Bağrıaçık

Near East University

Ufuk Kaya

Near East University

Abstract

This study aims to investigate the effects of the COVID-19 virus outbreak in the Turkish Republic of Northern Cyprus in the first six months and to provide information about the measures taken to combat this epidemic. Within the scope of our study, the developments, official publications, announcements and explanations announced through the press and the media were followed. Decisions and Circulars published by administrative bodies, especially the TRNC Prime Ministry, the Ministry of Health and the Ministry of Education, were found, examined and evaluated. Data between March 10 and August 31, 2020 were analyzed in the study. The process that started with the measures taken against the risk of transmission before the epidemic started in the country is still continuing. With the disease seen in the borders of the country, the measures taken were increased. Some of the measures taken during the process can be listed as curfew, restriction of border gates, stopping of flights, collective activities and praying and switching to distance education instead of face-to-face education. In Northern Cyprus, where the first COVID-19 case was seen on March 11, 2020, a total of 331 cases were seen in six months (March 10 and August 31, 2020) and four deaths were caused by coronavirus. No cases were seen with the cancellation of flights, blocking of entry to the country, curfew and closure of public institutions. With the reopening of flights, shortening the quarantine periods for those coming from abroad and lifting the restrictions, the number of cases increased again and local pollution began to appear.

Keywords

COVID-19; TRNC; Pandemic

Giriş

Tarih boyunca devletler ve toplumlar salgın hastalıklarla sosyal, ekonomik ve psikolojik yönden olumsuz etkilenmiştir (Yıldırım ve Ertem, 2020). Aralık 2019'da Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan kentinde nedeni bilinmeyen pnömoni vakalarında artış görülmeye başlanmış, 7 Ocak 2020 tarihinde ise bu durumun yeni tip bir koronavirüs sonucu olduğu ortaya çıkarılmıştır (Dedeler ve ark., 2020; Bilik, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 11 Mart 2020'de global pandemi olarak ilan edilen koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19), Akut Solunum Yolu Sendromu (The Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS) etkeni olan SARS Coronavirus'e (SARS-CoV) benzerliği nedeniyle SARS Coronavirus 2 (SARS-CoV-2) olarak isimlendirilen virüsün etken patojen olduğu yeni bir enfeksiyon hastalığıdır (Huang ve ark., 2020).

Genel olarak Koronavirüsler dış ortama çok dayanıklı olmayan virüslerdir. Dış ortamda bulunan virüslerin dayanma süresi, ortamın sıcaklığı, nemi, dışarı atıldığı organik maddenin miktarı ve damlacıkla yapıştığı yüzeyin dokusu gibi faktörlere göre değişmektedir. COVID-19, hasta kişilerden yayılan solunum damlacıklarının doğrudan kişilerin ağız, burun ya da gözüne girmesi ile ya da ortalığa saçılan damlacıkların yapıştığı yüzeylere dokunduktan sonra ellerin ağız, burun ya da gözle temasıyla dolaylı olarak bulaşabilmektedir. Virüs hasta bireylerin kan ve idrarlarında nadir olarak saptanmış olsa da süt, vajinal sürüntü ve sperm örneklerinde henüz saptanmamıştır. Semptomuz hastaların solunum salgılarında da virüsün saptanması nedeniyle bu kişiler de bulaştırıcı olabilmektedirler. Bulaştırıcılık süresi kesin olarak bilinmemekle beraber, semptomatik dönemden 1-2 gün önce başlayıp semptomların kaybolmasıyla bittiği düşünülmektedir. Genel olarak kuluçka (inkübasyon) süresi 2-14 gün arasında değişirken, ortalama kuluçka süresi 4.8 gündür (TC Sağlık Bakanlığı, 2020).

COVID-19 enfeksiyonunun birçok farklı semptomu arasında en yaygın olanlar; nefes darlığı, ateş ve kuru öksürüktür. Bunun dışında baş ve boğaz ağrısı, aşırı halsizlik, iştahsızlık, tat ve koku kaybı, ishal gibi belirtiler de görülebilmektedir. Hastalığın tanısı nazofarenksten alınan sürüntü örneğinde yapılan polimeraz zincir reaksiyonu (PCR), klinik bulgular ve gerekirse bilgisayarlı tomografi (BT) yöntemleri ile konulur. Hastalık semptomuz geçirilebildiği gibi, ciddi vakalarda zatürre, ağır akut solunum yolu enfeksiyonu, böbrek yetmezliği ve hatta ölüm gerçekleşebilmektedir. Kronik hastalığı olan ve ileri yaştaki bireylerde tablo ağırlaşabilmektedir. Hastalıktan korunma yolları ise temel olarak; hijyen, sosyal mesafeyi koruma ve izolasyondur. (TC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Dünya üzerinde hızlı bir yayılma gösteren COVID-19, Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün 11 Eylül 2020 tarihli verilerine göre toplam 216 ülkede, 2,804,0853 insanda görülmüş ve 906,092 kişinin ölümüne sebep olmuştur (WHO, 2020). Henüz kanıtlanmış spesifik bir tedavisi ve aşısı olmayan hastalık için ilaç ve aşı çalışmaları devam etmektedir.

COVID-19 tıbbi etkilerinin yanı sıra sosyal yaşamı, eğitimi, ekonomiyi, günlük hayatı etkileyerek tüm dünyada hayatın durmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı, COVID-19'un KKTC'de görüldüğü 10 Mart 2020'den itibaren 31 Ağustos 2020 tarihine kadar olan süreçte yaşanan gelişmeleri ve salgına karşı alınan tedbirleri incelemektir. Bu yolla ülkemizdeki durum, elde edilen veriler doğrultusunda ortaya

konulmaya çalışılmıştır.

Materyal-Metot

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte yapılmış olan çalışma 01 Eylül-15 Eylül 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında konuyla ilgili basın-yayın aracılığıyla ilan edilen gelişmeler, resmî yayınlar, duyurular ve açıklamalar takip edilmiştir. KKTC Başbakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere idari organlarca yayımlanmış Kararlar ve Genelgeler incelemiş ve bunların değerlendirmeleri yapılmıştır. İncelenmek istenen zaman aralığında KKTC Bakanlar Kurulu resmî sitesinden 200 ve KKTC Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden 385 duyuru yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi sayısal olarak yapılmış ve mevcut vaka sayıları tablolaştırılmıştır. Veri içeriği; vaka sayıları, yapılan resmî duyurular, kısıtlamalar ve halka açık belgeleri içermektedir. KKTC’de ilk vakanın görüldüğü 10 Mart 2020 ile 31 Ağustos 2020 tarihleri arasında yapılan bu çalışma ile COVID-19 karşısında KKTC’nin durumu ve almış olduğu önlemler ele alınmıştır.

Bulgular

Aralık 2019’da Çin’de ortaya çıkan yeni koronavirüs salgınının ülkeye bulaş riskine yönelik önlemler Şubat ayı itibarı ile KKTC Sağlık Bakanlığı tarafından duyurulmaya başlanmıştır. Havalimanına termal kameralar kurulması, Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi’nde Karantina Bölümünün oluşturulması, sağlık çalışanları için Vaka Yönetim Rehberi güncellemesi, virüsten korunmaya ilişkin halka yönelik görsel materyallerin hazırlanması, laboratuvarlara gerekli kitlerin temininin sağlanması ve uçuş kısıtlamaları bu önlemlerden bazılarıdır. KKTC’de ilk vakanın görülmesi ile birlikte ilave tedbirler alınmış ve bunlar zaman içerisinde daha da sıklaştırılmıştır. Tedbirlerde ve uygulamalarda kademeli geçişlere dikkat edilmiş, bazı durumlarda da radikal tedbirler anında devreye sokulmuştur.

Birinci Ay (10 Mart-31 Mart 2020)

10 Mart’ta Almanya’dan gelen bir turist kafilesinde KKTC’deki ilk vakanın görülmesi ile birlikte Sağlık Bakanlığı tarafından duyurular sıklaştırılmış, halka panik yapmamaları çağrısında bulunulmuştur. Kamusal alanlar ve özel işletmelerde alınması gereken önlemler ve temizlik önerileri yayımlanmıştır (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020). Ardından Bakanlar Kurulu kararı ile 22 Mart tarihine kadar eğitime ara verildiği; tiyatro, konser ve festival gibi toplu etkinliklerin iptal edildiği; ayrıca bazı ülkelerden KKTC’ye giriş yapan vatandaşların 14 gün süre ile ev karantinasına girmeleri gerektiği duyurulmuştur (KKTC Bakanlar Kurulu Kararları, 2020). 12 Mart tarihinde vaka sayısı ikiye yükselmiştir. 14 Mart tarihinde taksiler hariç toplu taşıma araçlarının kullanımı ve toplu ibadetler durdurulmuş ve eğitime verilen ara uzatılmıştır. Türkçe ve İngilizce hizmet verecek olan “1102” numaralı koronavirüs ihbar hattı devreye girmiş, bazı meslek grupları dışında tüm kamu personeli izinli sayılmış, temel ihtiyaçların karşılanması dışında hizmet veren (market, eczane, fırın benzin istasyonu hariç) tüm kuruluşlar kapatılmış, Mağusa Devlet Hastanesi’nin karantina hastanesi olarak kullanılmasına karar verilmiş ve hastane için gerekli olanakların sağlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmış, ülkeye sadece KKTC

vatandaşları ve yasal izni bulunan kişilerin girebileceği duyurulmuştur (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020; KKTC Bakanlar Kurulu Kararları, 2020). 15 Mart tarihinde ülkeye giriş yapan herkesin giriş tarihinde itibaren 14 gün süre ile evlerinde izole olmaları yasal zorunluluk haline getirilmiştir. 16 Mart tarihinde "Gribal Enfeksiyon Kontrol Merkezleri" kurulmuş ve Lefkoşa Tren Yolu Polikliniği ve Mağusa Devlet Hastanesi'nde hizmet vermeye başlamış, 17 Mart tarihinde resmî açıklamaların web sayfası ve sosyal medya hesapları (<https://saglik.gov.ct.tr/>, <https://twitter.com/saglikkkctc>, <https://www.facebook.com/kktcsaglikbakanligi>, <https://www.instagram.com/kktcsaglik/?hl=tr>) üzerinden yapıldığı duyurulmuştur. 18 Mart tarihinde 13 kişinin test sonucunun pozitif çıktığı belirtilerek toplam vaka sayısının 20'ye çıktığı bildirilmiştir. Bu hastalardan 18'inin Alman kafilesindeki bireyler, 2'sinin ise İngiltere'den dönen KKTC vatandaşı olduğu belirtilmiştir. 20 Mart tarihinde ilk kez tedavisi tamamlanan ve test sonuçları negatif gelen üç hasta taburcu edilmiştir. 22 Mart tarihinde "14 gün kısmi sokağa çıkma yasağı" ilan edilmiş; market, eczane, banka ve benzinci ziyareti dışındaki aktiviteler gece yarısından sonra 14 gün süre ile yasaklanmıştır. 25 Mart tarihinde "Ateş ve Öksürük" polikliniği ve "Koronavirüs Testi ve Sorgulama Sitesi (coronakkct.com)" devreye girmiş, mazeretleri bulunan bireylerin sokağa çıkabilmek için polisten izin alabilecekleri mesaj hatları paylaşmıştır. 27 Mart tarihinde COVID-19 vakalarının görüldüğü Karpaz bölgesindeki 15 yerleşim yerinde tam sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Sık sık "Evde Kalın" çağrılarında bulunulmuştur. 31 Mart tarihinden başlamak üzere 21:00-06:00 saatleri arasında tam sokağa çıkma yasağı getirilmiştir. İlk vakanın görüldüğü 10 Mart tarihinden ay sonuna kadar yapılan test sayısı 1262 olup toplam 70 vaka saptanmıştır. Bir hasta vefat etmiş ve üç hasta yoğun bakımda takip edilmiştir (Tablo 1). Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden toplam 86 duyuru yapılmış, 31 Mart tarihi itibarı ile tablolaştırılmış veriler Sağlık Bakanlığı sosyal medya hesaplarından duyurulmaya başlanmıştır (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Tablo 1. Mart ayı COVID-19 bulaş durumu

Tarih	Yeni vaka sayısı	Taburcu edilen	Yoğun bakım ünitesinde bulunan	Vefat eden	Aktif vaka	Toplam vaka
10 Mart 2020	1	-	-	-	1	1
12 Mart 2020	1	-	-	-	2	2
13 Mart 2020	3	-	-	-	5	5
15 Mart 2020	1	-	-	-	6	6
17 Mart 2020	1	-	-	-	7	7
18 Mart 2020	13	-	-	-	20	20
19 Mart 2020	13	-	-	-	33	33
20 Mart 2020	-	3	-	-	30	33
21 Mart 2020	2	-	-	-	32	35
22 Mart 2020	3	-	-	-	35	38
23 Mart 2020	2	-	-	-	37	40
24 Mart 2020	2	-	-	-	39	42
25 Mart 2020	2	-	1	-	41	44

26 Mart 2020	13	26	1	-	25	57
27 Mart 2020	4	-	1	-	32	61
28 Mart 2020	1	-	2	1	32	62
29 Mart 2020	2	-	3	-	34	64
30 Mart 2020	5	10	3	-	39	69
31 Mart 2020	1	-	3	-	40	70

İkinci Ay (01 Nisan-30 Nisan 2020)

Nisan ayının ilk gününde koronavirüs sebebiyle ikinci ölüm gerçekleşmiştir. Karpaz bölgesinde devam eden tam sokağa çıkma yasağı yedi gün daha uzatılmıştır. 6 Nisan tarihi itibarıyla beş gün süre ile ilçeler arası geçiş yasaklanmıştır. 7 Nisan tarihinde üçüncü ölüm görülürken, sokağa çıkma yasağı, eğitim kurumlarının tatili ve ilçeler arası kısıtlamalar 30 Nisan'a kadar uzatılmıştır. 13 Nisan'da koronavirüs kaynaklı dördüncü ve 31 Ağustos'a kadar olan son ölüm gerçekleşmiştir. Nisan ayı içerisinde yapılan test sayıları artırılarak 11005 test uygulanmış, toplam 38 yeni vaka saptanmıştır (Tablo 2). Nisan ayı içerisinde Mart ayında COVID-19 tanısı alan ve yoğun bakım ünitesinde tedavi gören üç hasta vefat etmiştir. Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden toplam 86 duyuru yapılmıştır (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Tablo 2. Nisan ayı COVID-19 bulaş durumu

Tarih	Yeni vaka sayısı	Taburcu edilen	Yoğun bakım ünitesinde bulunan	Vefat eden	Aktif vaka	Toplam vaka
01 Nisan 2020	7	-	2	1	46	77
02 Nisan 2020	4	-	2	-	50	81
03 Nisan 2020	7	-	1	-	57	88
04 Nisan 2020	-	-	1	-	57	88
05 Nisan 2020	3	7	2	-	53	91
06 Nisan 2020	1	7	2	-	47	92
07 Nisan 2020	2	1	-	1	47	94
08 Nisan 2020	1	-	1	-	48	95
09 Nisan 2020	1	-	1	-	49	96
10 Nisan 2020	3	-	1	-	52	99
11 Nisan 2020	-	1	1	-	51	99
12 Nisan 2020	-	12	1	-	39	99
13 Nisan 2020	1	5	-	1	34	100
14 Nisan 2020	-	4	-	-	30	100
15 Nisan 2020	5	8	-	-	27	105
16 Nisan 2020	-	6	-	-	21	105
17 Nisan 2020	3	1	-	-	23	108
19 Nisan 2020	-	3	-	-	20	108
20 Nisan 2020	-	1	-	-	19	108
22 Nisan 2020	-	2	-	-	17	108
25 Nisan 2020	-	5	-	-	12	108

27 Nisan 2020	-	7	-	-	5	108
29 Nisan 2020	-	2	-	-	3	108

Üçüncü Ay (01 Mayıs-31 Mayıs 2020)

Mayıs ayında normalleşme adımları atılmıştır. Kısmi sokağa çıkma yasağı ve ilçeler arası seyahat sınırlaması (Pazar günleri hariç) 4 Mayıs itibarıyla kaldırılmış, sokağa çıkarken maske takma zorunluluğu getirilmiştir. Turizm sektörü, berberler, kuaförler, eğlence mekanları ve eğitim kurumları dışındaki sektörler akşam saat 8'e kadar olmak koşuluyla açılmışlardır. 11 Mayıs tarihinde tedavi gören son koronavirüs hastası da taburcu edilmiş ve aktif hasta kalmamıştır. 15 Mayıs'ta memurlar iş başı yapmış, 20 Mayıs itibarıyla berber ve kuaförler açılmış, tam sokağa çıkma saatleri 00:00-06:00 şeklinde değiştirilmiştir. 24 Mayıs tarihinde toplu ibadet yasağı kalkmış, 27 Mayıs'ta spor salonları açılmıştır. Mayıs ayında 19107 test uygulanmış ve yeni vakaya rastlanmamıştır. Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden toplam 64 duyuru yapılmıştır (Tablo 3) (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Tablo 3. Mayıs ayı COVID-19 bulaş durumu

Tarih	Yeni vaka sayısı	Taburcu edilen	Yoğun bakım ünitesinde bulunan	Vefat eden	Aktif vaka	Toplam vaka
01 Mayıs 2020	-	1	-	-	2	108
02 Mayıs 2020	-	1	-	-	1	108
11 Mayıs 2020	-	1	-	-	0	108

Dördüncü Ay (01 Haziran-30 Haziran 2020)

Haziran ayının ilk gününden itibaren gece uygulanan tam sokağa çıkma yasağı da kaldırılmış, bireylere maske, sosyal izolasyon ve hijyen uygulamaları sık sık hatırlatılarak duyurular bu ayda da devam etmiştir. Haziran ayında 6443 test uygulanmış, yeni vakaya rastlanmamış ve Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden toplam 53 duyuru yapılmıştır (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Beşinci Ay (01 Temmuz-31 Temmuz 2020)

01 Temmuz 2020 tarihinde uçuşların başlaması ile yeni vakalar görülmeye başlanmış, ülkeye gelen kişilerin geldiği ülkeler kategorilere göre uygulamalara tabi tutulmuştur. Ülkelere göre üç kategori (A, B, C) belirlenmiştir. A kategori ülkelerden gelecek yolcuların uçuş öncesi son 72 saatte yapılmış ve sonucu negatif PCR testinin olması halinde ülkeye girebilecekleri belirtilmiştir. B kategorisindeki ülkelerden gelecek yolcular için çifte PCR testi yönteminin uygulanacağını ve C kategori ülkelerden gelecek yolculardan son 72 saatte yapılmış PCR testi isteneceğini ve bu kişilerin ülkeye bedelini kendilerinin ödeyeceği 14 günlük karantina şartını kabul etmeleri halinde giriş yapabilecekleri duyurulmuştur. Temmuz ayı içerisinde 32195 test yapılmış, 37 yeni vaka tespit edilmiş ve 16 hasta taburcu edilmiştir. Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden toplam 45 duyuru yapılmıştır (Tablo 4) (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Tablo 4. Temmuz ayı COVID-19 bulaş durumu

Tarih	Yeni vaka sayısı	Taburcu edilen	Yoğun bakım ünitesinde bulunan	Vefat eden	Aktif vaka	Toplam vaka
01 Temmuz 2020	1	-	-	-	1	109
02 Temmuz 2020	2	-	-	-	3	111
03 Temmuz 2020	1	-	-	-	4	112
04 Temmuz 2020	1	-	-	-	5	113
08 Temmuz 2020	1	-	-	-	6	114
09 Temmuz 2020	1	-	-	-	7	115
13 Temmuz 2020	1	-	-	-	8	116
14 Temmuz 2020	1	-	-	-	9	117
15 Temmuz 2020	-	1	-	-	8	117
16 Temmuz 2020	-	1	-	-	7	117
18 Temmuz 2020	1	-	-	-	8	118
19 Temmuz 2020	3	-	-	-	11	121
20 Temmuz 2020	2	-	-	-	13	123
21 Temmuz 2020	2	-	-	-	15	125
22 Temmuz 2020	5	-	-	-	20	130
23 Temmuz 2020	1	3	-	-	18	131
25 Temmuz 2020	2	-	-	-	20	133
27 Temmuz 2020	2	-	-	-	21*	135
28 Temmuz 2020	3	-	-	-	24	138
29 Temmuz 2020	4	2	-	-	26	142
30 Temmuz 2020	2	3	-	-	26	144
31 Temmuz 2020	1	6	-	-	21	145

*1 vaka karantinadan firar etmiş.

Altıncı Ay (01 Ağustos-31 Ağustos 2020)

Temmuz ayında görülen yeni vaka sayıları ağustos ayında hızla artışa geçmiş, 14 Ağustos tarihi itibarı ile de ilk yerel vakalar görülmeye başlamıştır.14-31 Ağustos 2020 tarihleri arasında 14 yerel vaka görülmüştür. Ağustos ayı içerisinde uygulanan

50800 test sonucunda 186 yeni vaka tespit edilmiş 109 hasta taburcu edilmiştir. Sağlık Bakanlığı resmî sitesinden toplam 51 duyuru yapılmıştır (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

Sonuç

COVID-19 her cinsiyet ve yaş grubunu etkileyebilen, hızlı yayılım gösteren, ciddi komplikasyonlar oluşturan ve ölüme neden olan bir hastalıktır. Tüm dünyaya hızla yayılması tedirginlikle karşılanırken vaka sayıları ve ölüm oranları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. COVID-19, hasta bireylerin sağlıklı bireylere damlacık yolu ile doğrudan ya da dolaylı yollarla virüsü aktarması ile bulaşmaktadır (WHO, 2020; TC Sağlık Bakanlığı, 2020). Özellikle hasta kişi ile yakın temas kurma, öpüşme, uzun süre kapalı ortamda kalma bulaş için büyük risk oluşturmaktadır (Jiang ve ark., 2020). Çalışmamızda COVID-19 tanılı bireylerin ülkemize giriş yapmasıyla virüsün ülke içinde hızla yayılmaya başladığı görülmüştür. Hemen ardından alınan karalar ve kısıtlamalarla vaka sayılarında kademeli azalma görülmüştür (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020). Uçuşların kaldırılması, ülkeye dışarıdan girişlerin engellenmesi, sokağa çıkma yasağı ve kamu kurum kuruluşlarının kapatılması ile birlikte vaka görülmemiş, tarama testleri devam etmiştir. Zorunlu olarak sağlanan sosyal izolasyonun vaka oranlarını azalttığı görülmüştür. Tüm dünyaca etkili olduğu düşünülen maske, mesafe ve hijyen uygulamalarının ülkemizde de sayısal olarak veriler üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Uçuşların tekrar açılması, ülke dışından gelen bireylerin karantina sürelerinin kısa tutulması ve kısıtlamaların kaldırılması ile birlikte vaka sayılarında yeniden artış gerçekleşmiş ve yerel bulaşlar da görülmeye başlanmıştır (KKTC Sağlık Bakanlığı, 2020).

COVID-19 tanı testlerinin kimlere ve hangi oranda yapılması gerektiği konusu netlik kazanmamakla birlikte pandemi sürecinde ülkeler değişik yöntemler izlemiş, bazıları nüfuslarının önemli bir bölümünde tarama amaçlı test yapmayı tercih etmişken diğer bir grup ise test sayısını sadece semptom gösterenlere ve risk gruplarına yapmayı seçmiştir (Huang ve ark., 2020). Ülkemizde de pandeminin başından itibaren test sayıları önemli ölçüde artırılmış, genel olarak semptom gösteren, risk grubunda olan ve temaslı bireylere test yapılması uygulamasına gidilmiştir. Ayrıca zaman zaman random testler de uygulanmıştır. Test sayılarındaki artışın ve random testlerin pandemi sürecinde yararlı olacağı, hastalığı semptomsuz geçiren ancak bulaştırıcılığı olan bireylerin tespit edilmesinde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde güncel bilgilerin insanlarla paylaşılması ve kararların kısa sürede halka ulaşmasını sağlayan, kurumlara ait internet siteleri ve sosyal medya hesaplarının faydalı olduğu ve uygun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Henüz kesin bir tedavisi ya da aşısı olmayan salgının üstesinden ancak bireylerin kendini ve çevresini korumasıyla gelinebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Bilik, Ö. (2020). Hasta ve yakınlarının eğitiminde COVID-19: hemşireler ne anlatmalı? *Journal Biotechnology and Strategic Health Research*, 4(2): 78-88.
- Dedeler, M., Özdilek, Y., Şimşek, İ., Abdullahoğlu, S.D., Eren, Tunç. Çolapkulu, N., Dinçer, B. Leblebici, M., Ovalı F., Alimoğlu, O. (2020). COVID-19 ve Afrika. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1): 300-311.
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., et al. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*, 395:497-506. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30183-5.
- Jiang F, Deng L, Zhang L, Cai Y, Cheung CW, Xia Z. (2020). Review of the clinical characteristics of coronavirus disease 2019 (COVID-19). *Journal of General Internal Medicine*, 35: 1545-9
- KKTC Başbakanlık. Bakanlar Kurulu Kararları. (2020). <https://basbakanlik.gov.ct.tr/bakanlar-kurulu/bakanlar-kurulu-kararlari>. Erişim Tarihi:12.09.2020.
- KKTC Sağlık Bakanlığı. Duyurular. Ağustos 2020. <https://saglik.gov.ct.tr/Haberler/DUYURULAR/PID/32470/mcat/32471/ArtDateMonth/8-2020>. Erişim Tarihi:14.09.2020.
- KKTC Sağlık Bakanlığı. Duyurular. Haziran 2020. <https://saglik.gov.ct.tr/Haberler/DUYURULAR/PID/32470/mcat/32471/ArtDateMonth/6-2020>. Erişim Tarihi:13.09.2020.
- KKTC Sağlık Bakanlığı. Duyurular. Mart 2020. <https://saglik.gov.ct.tr/Haberler/DUYURULAR/PID/32470/mcat/32471/ArtDateMonth/3-2020>. Erişim Tarihi:10.09.2020
- KKTC Sağlık Bakanlığı. Duyurular. Mayıs 2020. <https://saglik.gov.ct.tr/Haberler/DUYURULAR/PID/32470/mcat/32471/ArtDateMonth/5-2020>. Erişim Tarihi:12.09.2020
- KKTC Sağlık Bakanlığı. Duyurular. Nisan 2020. <https://saglik.gov.ct.tr/Haberler/DUYURULAR/PID/32470/mcat/32471/ArtDateMonth/4-2020>. Erişim Tarihi:12.09.2020
- KKTC Sağlık Bakanlığı. Duyurular. Temmuz 2020. <https://saglik.gov.ct.tr/Haberler/DUYURULAR/PID/32470/mcat/32471/ArtDateMonth/7-2020>. Erişim Tarihi:14.09.2020.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu). Ankara. <https://COVID19.saglik.gov.tr/Eklenti/38597/0/COVID-19rehberigenelbilgilerepidemi-yolojivetanipdf.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2020
- WHO (World Health Organization). Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. Data last updated:2020/9/11. <https://COVID19.who.int/>. Erişim Tarihi:12.09.2020.
- Yıldırım, J.G., Ertem, M. (2020). COVID-19 ile ilgili yürütülen çalışmaların tanımlayıcı özellikleri ve randomize kontrollü çalışmaların içerikleri: Sistemik derleme. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2): 75-81.